

Norge, oljen og EEC

Av Finn Müller

**FOLKEBEVEGELSEN
MOT NORSK MEDLEMSKAP
I FELLESMARKEDET**

Postboks 515 · Sentrum · Oslo 1 · Postgiro 20 86 69 · Bankgiro 8200.01.36065

Da EEC ennå ikke har utformet sin olje- og energipolitikk så er det ikke til å unngå at en del av de synspunkter som jeg — og for den saks skyld også andre — vil fremføre i dette emnet må bli noe hypotesepreget. Jeg skal forsøke å klargjøre når det er en personlig mening jeg gir uttrykk for.

Ved utforming av norsk oljepolitikk vil følgende spørsmål være av største betydning:

1. I hvilken takt skal potensielle oljeområder undersøkes og utforskes?
2. Om olje finnes i større mengder, i hvilken takt skal da de samlede forekomster utnyttes?
3. Hvilke markeder skal man ta sikte på? Spørsmålet gjelder både produktmarkeder og geografiske markeder.
4. Hvilken prispolitikk bør man føre?
5. Hvordan skal vårt engasjement i olje organiseres?
6. Hvor skal eventuell produksjon lokaliseres?

Spørsmålenes rekkefølge er tilfeldig og lar seg ikke besvare i kronologisk orden. Samtidig vil det være en stor grad av sammenheng mellom de ulike spørsmål. Dette indikerer at spørsmålene bør behandles og besvares under ett.

Utgangspunktet er klart. Verdens olje- og gassforekomster er begrenset. Det dreier seg videre — for praktiske formål — om en ikke-reproduserbar ressurs. Den olje vi i dag produserer og forbruker bidrar til at den dag da det ikke lenger finnes produserbar olje igjen i vår klode — rykker nærmere. Verdens samlede forekomster skulle etter det man vet i dag rekke i drøye 30 år om forbruket stopper på det nivå det har i dag. Nå har det alltid vært slik at etter som forbruket har økt har man også funnet nye kilder. Nordsjøen er ett eksempel på dette. Men samtidig skal man være klar over at forbruket etter hvert har nådd et meget høyt nivå. I Vest-Europa økte det med gjennomsnittlig 13 % pr. år i perioden 1960—68.

I den kommende 10 års periode vil verden bruke mer olje enn totalt hittil i menneskets historie. I et langsiktig perspektiv synes det derfor for meg klart at det vil bli selgers marked i olje. Dette synspunkt forsterkes ved at de tradisjonelle oljeproducenter, Midt-Østen, Venezuela, Libya, osv. etter hvert gir uttrykk for at de oppfatter oljen som en naturressurs de vil ha hånd over til beste for de egne lands langsiktige utvikling. Etter hvert som oljen øker sin betydning som råstoff for kjemisk industri forsterkes også tendensen i retning av selgers marked.

Den foreløpige konklusjon må etter dette bli at det ikke skulle by på særlige problemer å få oljen avsatt selv om vi blir stående utenfor EEC. EEC's situasjon er nemlig følgende: I 1968 forbrukte de seks EEC-land i alt 259 millioner tonn oljeprodukter. Ca. 5 % av dette forbruket stammet fra egen råolje — resten, 95 %, måtte importeres. Importen tilsvarte ca. 60 % av områdets samlede energibehov.

EEC er altså et kjempemessig underskuddsområde for råolje og oljeprodukter og er avhengig av en stor og voksende import.

I 1968 fordelte denne importen seg på følgende eksportområder:

Venezuela:	3,6 %
Øst-Europa:	5,3 %
Afrika (Alg. og Libya):	37,8 %
Midt-Østen:	53,3 %

Av denne oppstilling framgår hvor beroende EEC er på landene i Midt-Østen samt Algerie og Libya i Afrika, når det gjelder oljeforsyningen. Disse land, sammen med Venezuela, har også koordinert sin oljepolitikk gjennom OPEC (Organization of Petroleum Exporting Countries).

De problemer som denne avhengighet av et lite antall stater medfører ble demonstrert ved oljeforhandlingene i Iran i fjor. Da det ble brudd i disse forhandlinger sto Vest-Europa overfor store problemer og rasjonaliseringsspøkelset var ikke langt unna. Algeries nasjonalisering av franske oljeinstallasjoner ga også anledning til uro. I disse dager er det igjen problemer framkalt ved Libyas nye krav.

Betydningen av stabile og uforstyrrede oljeleveranser for en industristat kan vanskelig overvurderes. Det virker derfor rimelig å anta at EEC vil være interessert i å utvide sitt forsyningsområde for å sikre sine oljetilførsler.

I et såkalt «protocole d'accord» fra april 1964 uttalte også EEC-landene seg i favør av en politikk som tar sikte på at konsumentenes interesser må beskyttes ved en sikker forsyning til relativt stabile og lavest mulige priser. Leveranser fra et så nærliggende og stabilt land som Norge vil derfor i alle tilfelle være attraktivt. Her passer det bra å minne om at den olje vi hittil har funnet i kommersielt drivverdige forekomster, Ekofiskfeltet, ved topp-produksjon på 15 mill. tonn pr. år i 73/74 bare vil utgjøre ca. 2 % av Vest-Europas forbruk på samme tid, eller ca. 20 % av økningen i forbruket på samme tidspunkt. Foreløpig, ihvertfall, dreier det seg ikke om oljemengder som radikalt vil forandre Europas forsynings situasjon.

For å vende tilbake til de spørsmål som jeg stilte i begyn-

nelsen, virker det mot denne bakgrunn for meg rimelig å anta at Norge innenfor EEC vil bli utsatt for et større press i retning av en rask undersøkelse og utforskning av vår kontinentalsokkel. Kanskje raskere enn hva vi vil anse ønskelig ut fra en innstilling om at norsk ekspertise må utvikles og gis adgang til deltagelse i dette arbeid. Denne innstilling er i samsvar med regjeringens siste oljemelding (nr. 76, 70/71) der det heter at det etter departementets oppfatning ikke er ønskelig i for stor grad å basere seg på utenlandsk hjelp.

Om våre forventninger til sokkelen oppfylles og vi finner større oljeforekomster så tror jeg at vi på tilsvarende måte vil bli utsatt for et visst press når det gjelder å sette forekomstene i drift. Presset vil nok bli stort i alle tilfelle, uavhengig av markeds-løsningen, men våre muligheter til en nøktern og upåvirket vurdering der hensynet til norske interesser veier tyngst, synes for meg bedre utenfor EEC.

Her vil jeg samtidig gjøre meg til talsmann for en langsiktig utvikling av eventuelle oljereserver, bl. a. av følgende årsaker:

1. Det vil, som nevnt, ta tid å bygge opp norsk erfaring og ekspertise.

2. Ressursbetraktninger. I dag synes det å være en viss forståelse for at vår økonomi må ta større ressurs-hensyn. En viss kritikk, tildels uriktig, har rammet vår aluminiumindustri som beskyldes for å eksportere våre naturherligheter i form av lite bearbejdet vannkraft. En forsert utnyttning av oljeforekomster synes mer krittikkverdige da det her dreier seg om en ikke-reproduserbar ressurs. Vi bør være klar over at den form og dimensjon den internasjonale oljeindustri har fått tildels er beroende på at råoljen har vært hentet fra land der oljen har vært den eneste kilde til offentlige inntekter. Samtidig er det mulig og sannsynlig at oljen i framtiden kan få en bedre og samfunns-gagnligere anvendelse enn hva den har i dag. Vi smiler litt av våre forfedre som bare var interessert i den del av oljen som kunne anvendes i en parafinlampe. Det er mulig at våre etterkommere vil smile av oss som ikke visste bedre enn å bruke opp et så verdifullt råstoff i en voldsmo satsning på privatbilisme med de uhyggelige konsekvenser dette har medført i død og lemlestelse.

3. Norge er et lite land med særpreget sysselsettingsstruktur. Spesielt i kyststrøkene der oljen skal ildføres er dette riktig. De forventninger som våre kystkommuner har gitt uttrykk for i samband med oljen er store, kan-

skje altfor store. Man bør være klar over at oljen fører med seg etablering av tung kjemisk industri som må betraktes som meget avansert. Industrien er uhyre kapitalkrevende og gir relativt få arbeidsplasser. En for rask utvikling av eventuelle forekomster vil kunne bety et press på den sosiale struktur i kystkommunene og landet forøvrig. Oljeindustrien blir liggende som fremmedlegemer i lokalsamfunnet. Rekruttering av faglært personale vil kanskje finne sted utenfor dette lokalsamfunn og således ikke komme den stedlige befolkning til gode.

Vil vil sikkert komme til å begå feil i samband med innføring og utnyttning av oljen. Vi bør lære av disse feil og ikke riskere å begå de samme feil på samme tid langs hele vår kyststripe.

4. Hensynet til de oljeproduiserende land. Vi bør vokte oss vel for å komme i den situasjon at norsk olje kan anvendes som pressmiddel mot de stater i Midt-Østen og Afrika som i dag leverer olje til Europa.

Norge er, i motsetning til disse OPEC-landene, en moderne industristat der oljen vil spille en relativt mindre rolle. Vår politikk overfor stater og selskaper som interesserer seg for vår olje vil sikkert ha stor interesse for de oljeproduiserende land. Den pris vi kan oppnå for vår olje vil kunne ha virkninger på den pris de kan få for den olje de leverer til Europa. Oljelandene vil ha høyere pris for sin olje og en større andel av den totale fortjeneste på oljen. Like sikkert er det at de oljeforbrukende land i Europa vil holde denne pris nede.

Bruddet i oljeforhandlingene mellom Algerie og Frankrike noen tid tilbake ble jo framkalt ved at Algerie ville ha 2,85 dollar pr. fat, mens de franske forhandlere ikke ville gå lenger enn til 2,30 dollar.

I vestlig presse har oljelandenes priskrav ofte framstått som uberegtigede, bl. a. av den grunn at oljeselskapene har tilkjennegitt at prisøkningen måtte bæres av forbrukerne. Hva er så realitetene her?

For det første er det vel få i dag som vil være uenige i at oljelandene ble enormt underbetalt for sin olje fram til begynnelsen av 1950-årene. Da ble de nye 50-50 avtaler som fordelte fortjenesten likt mellom oljeselskap og oljeland introdusert. Gradvis har også dette forhold endret seg i oljelandenes favør slik at fortjenesten i olje nå deles ca. 70-30 mellom oljeland og oljeselskap. Og det kan jo synes tilfredsstillende.

Men her ser man bort fra at

det finnes flere aktører i oljebransjen enn oljeselskap og oljeland.

Ser man i stedet på hvordan salgsprisen på et «gjennomsnittlig» oljeprodukt fordeler seg på de ulike aktører, så kan man bedre forstå oljelandenes misnøye. OPEC har utført en beregning som viser at 45 % av salgsprisen går til skatt i forbrukerlandet, distribusjon og markedsføring tar 22 %, annen transport 9 %, raffinering 4,5 %, oljeselskapene får 4 % i fortjeneste, produksjonskostnadene for råolje tar 2,5 % og da blir det 13 % igjen til produsentlandet. Oljelandets andel blir således en knapp tredjedel av hva det offentlige i forbrukerlandet tar inn i skatter og avgifter på oljen.

I statsbudsjettet for 1972 er oppført at bensin — og oljeavgifter alene vil innbringe den norske stat drøye 1,2 milliarder kroner. For å oppnå en tilsvarende oljeinntekt må et oljeland som Libya selge ca. 18 millioner tonn råolje, hvilket er nesten 3 ganger så meget som Norges totale oljeforbruk på samme tid. Det er min mening at vi bør samarbeide med disse oljeland i den hensikt å styrke de oljeproduiserende lands innflytelse i den prosess som bestemmer oljeinntektene. Tilsvarende tanker er tidligere uttrykt bl. a. av en av Arbeiderpartiets representanter i Stortinget.

Samtidig bør vi se til at introduksjon av eventuell norsk olje på det europeiske marked ikke skjer til skadelig fortrensel av de nåværende leverandører.

Hvorvidt slike synspunkter lar seg forene med norsk medlemskap i EEC kan diskuteres, men man bør her huske på at de statlige selskap innen EEC utgjør OPEC-landenes motparter ved de regelmessige oljeforhandlinger. Det mest sentrale konfliktområde i internasjonal oljepolitikk kan sies å ligge nettopp her, i forholdet mellom de oljeproduiserende utviklingsland og de oljeimporterende industriland. Hvordan bør Norge som et oljeproduiserende industriland forholde seg?

Selv om Norge ikke blir medlem av OPEC så er det min oppfatning at en stor del av vår lojalitet må rettes mot de oljeproduiserende utviklingsland, hvis historiske billigsalg av råolje har dannet en betydelig del av grunnlaget for den velstand vi i dag nyter godt av i Vest-Europa.

Hvor og hvordan skal vår olje omsettes? Innen EEC er det i dag et betydelig overskudd på raffinerikapasitet i forhold til forbruket. 1/1-69 utgjorde forbruket bare

59 % av tilgjengelig raffinerikapasitet.

Dette forklarer hvorfor EEC er interessert i tilførsel av råolje i stedet for raffinerte oljeprodukter. Forholdet vil også kunne skape vansker for Norge hvis vi skulle ønske å bygge opp en større raffinerivirksomhet. I siste stortingsmelding om oljen er det fastsatt som hovedregel at oljen skal ilandføres i Norge. Det er da nærliggende å tro at en bearbeidning av oljen i Norge vil være naturlig. Eventuelle bestrebelsler fra vår side på å bygge opp en slik raffineri- og bearbeidingsvirksomhet vil muligens møte liten respons innenfor EEC nettopp p.g.a. det overskudd på raffinerikapasitet som der foreligger.

Nå har det vært hevdet at vi bør inn i EEC for å unngå å møte toll på oljeprodukter.

Råolje er fritatt for toll — iflg. Romtraktaten.

Fra og med 1/1-72 vil de offisielle tollsatser være 7 % for lette og middeltunge produkter og 5 % for gassoljer og fyringsoljer. I praksis vil de være enda lavere fra 3,5 til 6 % p.g.a. en beslutning i Rådet i 1964 om suspensjon av de offentlige tollsatser på petroleumprodukter. Produkter som skal viderebearbeides innen EEC, f. eks. i kjemisk industri, er dessuten helt fritatt for toll. Det dreier seg altså ikke i noe tilfelle om betydelige satser.

I en situasjon der Norge selv står som eier av råoljen og har avgjørende innflytelse i prisdannelsen, synes tollmomentet av mindre betydning. Det er også et åpent spørsmål hvor lenge EEC kan opprettholde sine tollsatser på raffinerte produkter. De oljeproduiserende land blir stadig mer interessert i selv å ta hånd om raffinering og bearbeidning. Om EEC's enorme importbehov for råolje samtidig skal tas i betraktning, så kan det meget vel være at alle tollsatser vil være betydelig redusert om ikke helt opphevet på det tidspunkt da større leveranser fra Norge kan bli aktuelt. De oljeproduiserende land vil ellers ved en relativ prisøkning på råolje i forhold til oljeprodukter kunne motvirke en vridning i konkurranseforholdet mellom oljeprodukter produsert innenfor — respektive utenfor EEC.

Norsk olje synes også å få en konkurransefordel p.g.a. det lave svovelinnhold som er rapportert fra Ekofisk-oljen. I miljøvern-tider vil dette være av betydning. Med stakkord i miljøvern vil jeg stille noen spørsmål ved prispolitikken. Er det muligens så at olje og oljeprodukter har for lav pris i våre samfunn i dag? Er de for billige?

En god del av de forurensnin-

Norge, oljen og EEC

Av Finn Müller

**FOLKEBEVEGELSEN
MOT NORSK MEDLEMSKAP
I FELLESMARKEDET**

Postboks 515 · Sentrum · Oslo 1 · Postgiro 20 86 69 · Bankgiro 8200.01.36065